

Aneta Jegier* <https://orcid.org/0000-0003-2492-4876>

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

https://doi.org/10.25312/2083-2923.17/2020_04aj

Opieka, wychowanie, edukacja w realiach polskich żłobków publicznych

Streszczenie: Praca z małym dzieckiem jest trudna, ale może dostarczać dużo satysfakcji. W grupach żłobkowych nacisk położony jest na bezpieczeństwo podopiecznych, kształtowanie rozwoju czynności samoobsługowych, jak również wzbudzenie w dzieciach chęci poznawania świata. Współcześni rodzice widzą ogromne korzyści z uczestniczenia ich dziecka w życiu żłobkowym. Niniejszy artykuł to analiza możliwości kształtowania i wspierania rozwoju dziecka, jakie oferuje żłobek. W publikacji korzystano z teoretycznych podstaw psychologii rozwojowej i pedagogiki małego dziecka, uregulowań prawnych odnoszących się do funkcjonowania żłobków, czyli tzw. ustawy żłobkowej, oraz własnego doświadczenia, wynikającego z codziennej obserwacji pracy z małymi dziećmi w publicznych warszawskich żłobkach. W artykule znajdują się zarówno treści opisujące uregulowania prawne, jak również przykłady rzeczywistych oddziaływań opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych, jakie mają miejsce na terenie żłobka.

Słowa kluczowe: opieka, wychowanie, edukacja małego dziecka, żłobek

Wprowadzenie

W dzisiejszych czasach normą jest praca zawodowa obojga młodych rodziców i model rodziny dwupokoleniowej. Bardzo często dziadkowie jeszcze są aktywni zawodowo lub zwyczajnie chcą odpocząć czy zadbać o swoje zdrowie. Rodzice, aby zapewnić swoim dzieciom w ciągu dnia opiekę, wybierają więc żłobek, tym bardziej że

* Aneta Jegier – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, w Katedrze Pedagogiki Małego Dziecka. Od trzech lat pełni funkcję kierownika żłobka publicznego w Warszawie. Prezes Stowarzyszenia na rzecz Wspomagania Rozwoju Dzieci ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi. Zajmuje się problematyką wychowania i kształcenia dzieci w wieku żłobkowym i przedszkolnym oraz innowacjami pedagogicznymi w obszarze relacji dorosły–dziecko. Autorka książek i artykułów dotyczących wspomagania dzieci w dobrym funkcjonowaniu w domu, żłobku i przedszkolu.

ten rodzaj placówek publicznych ma bardzo dobrą opinię. Tradycyjnie żłobek był po prostu placówką opiekuńczą. Od dawna nie ogranicza jednak swej funkcji do zapewnienia dziecku bezpiecznego azylu na czas pracy rodziców. Jego rola jest nieporównanie większa: usamodzielnia, socjalizuje, uczy dzieci poznawania siebie, rodziców zaś wdraża do odkrywania możliwości ich dziecka.

Żłobek to pierwszy i bardzo ważny etap budowania wartości kapitału ludzkiego w instytucjonalnych ramach, poza rodziną. I bardzo istotny moment kształtowania wartości społeczeństwa przyszłości. Chodzi o to, by dziecko już w najwcześniejszym okresie swojego życia uzyskało przywilej impulsów zróżnicowanych, tworzących różne, odmienne perspektywy. Żłobek, poza zapewnieniem dziecku bezpieczeństwa, dostarcza mu możliwie najwyższej jakości bodźce dla jego optymalnego rozwoju.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 – jako podstawowy dokument normujący zasady opieki, wychowania i edukacji dzieci w żłobkach

Żłobek jest instytucją, która działa w umocowaniu prawnym. Podstawowym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. W niej określone są zasady organizowania i funkcjonowania opieki nad dziećmi, warunki świadczonych usług, kwalifikacje osób sprawujących opiekę, zasady finansowania opieki, nadzór nad warunkami i jakością sprawowanej opieki. Ustawa wskazuje, że w placówce realizowane są funkcje: opiekuńcza, wychowawcza i edukacyjna.

Zgodnie z ustawą, opieka w żłobku jest sprawowana nad dziećmi w wieku od ukończenia 20. tygodnia życia do roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3. rok życia. W uzasadnionych przypadkach, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym, można pozostawić dziecko w żłobku do 4. roku życia.

Prawo zobowiązuje żłobek do zapewnienia dzieciom opieki w warunkach bytowych zbliżonych do warunków domowych, zmusza do zagwarantowania właściwej opieki pielęgnacyjnej oraz edukacyjnej przez prowadzenie zajęć zabawowych z elementami edukacji, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb dzieci. Wprowadza konieczność prowadzenia zajęć opiekuńczo-wychowawczych i edukacyjnych, uwzględniających rozwój psychomotoryczny dzieci, właściwych do ich wieku (Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3).

Jak wynika z powyższych założeń, personel żłobka ma dbać o wszechstronny rozwój dziecka w atmosferze prawie domowej. Opieka rozumiana jest bowiem jako zapewnienie bezpiecznych warunków przebywania dzieci, posiłków zgodnych z normami żywienia oraz realizacji zajęć z wykorzystaniem różnych form zabawy w taki sposób, żeby zostały zaspokojone potrzeby dzieci i wykorzystany ich potencjał rozwojowy.

Obowiązująca obecnie ustawa o opiece nad dzieckiem do lat 3 daje rodzicom w żłobkach duże kompetencje. Rada Rodziców może występować do kierującego

żłobkiem z inicjatywami, wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach dotyczących placówki, w szczególności w zakresie prowadzenia zajęć edukacyjnych. Ma prawo opiniować sprawy organizacyjne żłobka. Ma wgląd do dokumentacji dotyczącej spełniania norm żywienia. Może wizytować pomieszczenia żłobka i w razie potrzeby zgłaszać zastrzeżenia. Współpraca osoby kierującej żłobkiem z rodzicami może więc przyczynić się do poprawy jakości pracy i wzbogacenia oferty zajęć edukacyjnych w placówce.

Ustawa określa także wymagania, jakie musi spełniać personel żłobka, jak również wyraźnie określa liczbę dzieci przypadających na jednego opiekuna. Może on sprawować opiekę nad maksymalnie ośmiorgiem dzieci. Zaś w przypadku gdy w grupie znajduje się dziecko niepełnosprawne lub wymagające szczególnej opieki lub takie, które nie ukończyło pierwszego roku życia – maksymalnie nad pięciorgiem. W żłobku, do którego uczęszcza więcej niż dwadzieścioro dzieci, zatrudnia się przynajmniej jedną pielęgniarkę lub położną.

Ustawa zobowiązuje też żłobek do zapewnienia przebywającym w nim dzieciom wyżywienia zgodne z wymaganiami dla danej grupy wiekowej, wynikającymi z aktualnych norm żywienia dla populacji polskiej, opracowywanych przez Instytut Żywności i Żywienia im. prof. dra med. Aleksandra Szczygła w Warszawie.

Prawo określa także warunki lokalowe, jakie powinien spełniać żłobek. Między innymi wymagane jest dysponowanie przynajmniej jednym pomieszczeniem. W placówce musi być możliwość higienicznego spożywania posiłków i zapewnienia miejsca na odpoczynek dla dzieci. Oczywiście, każda placówka musi spełniać określone prawem wymagania lokalowe, sanitarne i przeciwpożarowe. Nadzór nad żłobkami sprawuje wójt, burmistrz lub prezydent miasta właściwy ze względu na prowadzenie żłobka.

Realizacja funkcji opiekuńczej

Pracownicy są potencjałem placówki zajmującej się opieką nad małym dzieckiem. Trzeba mieć świadomość tego, że każdy dorosły zatrudniony w żłobku to potencjalny model do naśladowania dla podopiecznych. Dlatego istotne jest w przypadku każdego pracownika nie tylko odpowiednie przygotowanie zawodowe i doskonalenie umiejętności, ale także właściwa postawa wobec dzieci, rodziców i współpracowników. Potrzeby dzieci i rodziców są na pierwszym miejscu w żłobkach i jest to zapisane w statucie każdej publicznej placówki. Jak wynika z obserwacji pracy warszawskich żłobków, personel jest dostępny i służy pomocą zarówno w problemach dnia codziennego, jak i trudnościach wychowawczych. Rozwiewa wątpliwości rodziców i wspiera ich w pokonywaniu lęku o dziecko. Istotny jest pełny przekaz informacji o funkcjonowaniu podopiecznych. Personel powinien być otwarty na uczestniczenie rodziców w życiu placówki, budując wzajemne zaufanie. W żłobkach wszyscy wiedzą – zarówno kadra opiekuńcza i pomocnicza, jak i rodzice, że priorytetem jest dobro dziecka.

To z myślą o najmłodszych należy starać się wypracować jak najwyższą jakość zarządzania i organizacji pracy. Kierownicy monitorują godziny przyprowadzania dzieci i ich odbierania, konsultują decyzje z rodzicami i dostosowują czas pracy placówki do potrzeb rodzin. Kadra ma świadomość, że wychowuje kolejne pokolenie, gdyż taka jest misja żłobków. Pragnie, żeby podopieczni osiągnęli życiowe sukcesy dzięki umiejętnościom, jakie w tym miejscu nabywają. I dlatego dokłada się starań, żeby dzieci stawały się z każdym dniem bardziej samodzielne, mądre i uważne.

Dużo czasu w harmonogramie dnia zajmują posiłki serwowane dzieciom¹. Kształtowanie prawidłowych nawyków żywieniowych i zapewnienie składników odżywczych właściwych do prawidłowego rozwoju młodego organizmu jest jednym z priorytetów opieki żłobkowej. Jadłospis w tych placówkach powinien być zgodny z normami żywienia wprowadzonymi przez Instytut Żywności i Żywienia im. prof. dra med. Aleksandra Szczygła w Warszawie (Dz.U. z 2017 r., poz. 1428, art. 22). Żłobki, dbając o prawidłowy rozwój fizyczny dziecka, pełnią też istotną funkcję w zapewnieniu mu właściwej diety, dostosowanej do wieku i uwzględniającej alergię pokarmowe. Personel powinien znać aktualne normy i podstawowe zasady żywienia małych dzieci oraz kształcić się w zakresie edukacji żywieniowej zarówno dzieci, jak i ich rodziców.

W żłobkach obowiązują wytyczne zawarte w Księdze HACCP – Analiza Zagrożeń i Krytycznych Punktów Kontroli. Dokument ten ukazuje prawidłowe funkcjonowanie placówki pod kątem sanitarno-higieniczno-technologicznym, czyli przedstawia działania podejmowane w zakresie higieny, bezpieczeństwa pracy i kontroli placówki w obszarze produkcji gastronomicznej od surowca do gotowej potrawy, z uwzględnieniem higieny transportu wewnętrznego i konsumpcji posiłków.

Opiekunki w żłobku mają kontakt z żywnością, a przygotowywanie posiłków musi być bezpieczne pod względem zdrowotnym. Panie są zobowiązane do noszenia czepków, a nakładanie porcji odbywa się w rozdzielni żywności. Same posiłki powinny być smaczne, kolorowe i pachnące zgodnie z zasadami dietyki pediatrycznej oraz higieny produkcji żywności.

Żłobek to miejsce, w którym dzieci dostają większość posiłków spożywanych w ciągu dnia, dlatego szczególnie ważne jest prawidłowe sporządzanie jadłospisu, aby był odpowiednio zbilansowany i urozmaicony. Właściwa organizacja posiłków podawanych dziecku zapewnia równomierną podaż energii, a także zapobiega błędom żywieniowym. Menu rozpisane na dany tydzień jest zawsze dostępne w żłobku do wglądu dla rodziców.

Istotną kwestią jest szacunek wobec małego dziecka podczas spożywania posiłków. Nie jest to łatwy czas dla pań w grupach, ich podopieczni bowiem często nie są nauczeni siedzenia przy stole, a także kulturalnego zachowania się podczas jedze-

¹ Wytyczne dotyczące żywienia dzieci w żłobkach znajdują się w poradniku *Żywnienie dzieci w żłobkach. Praktyczne wprowadzenie aktualnych norm i zaleceń*, Stowarzyszenie „Zdrowe Pokolenia”, Warszawa 2018.

nia. Tego w wielu przypadkach maluchy uczą się w żłobku. Ważne, by w tym czasie zapewnić im przyjazną i spokojną atmosferę. Zarówno werbalne, jak i pozawerbalne sygnały świadczące o tym, ile, jak i czy w ogóle dziecko chce jeść, muszą być zauważone i respektowane. Jednocześnie szanowana jest każda forma spożywania posiłku przez dzieci. Maluchy mają prawo jeść rękami, choć zawsze otrzymują sztucce. Mogą jednak nie chcieć z nich korzystać. Należy pamiętać, że dziecko ma prawo odmówić spożycia posiłku. Niedopuszczalne jest karanie podopiecznego z powodu jego niechęci do jedzenia. Natomiast warto zachęcać dzieci do próbowania i opowiadać z zachwytem o serwowanym pożywieniu.

Właściwy plan dnia ma gwarantować bezpieczny, przyjazny, sprzyjający zdrowiu pobyt dzieci w placówce. W rzeczywistości godziny pracy danego żłobka są uwarunkowane potrzebami rodziców, którzy muszą rano powierzyć swoje pociechy pani opiekunce i po pracy zdążyć je odebrać przed zamknięciem placówki.

Przykładowy plan dnia wygląda następująco:

6:30–8:00 – w tych godzinach następuje powitanie, zabawy swobodne i konstrukcyjne, indywidualne zabawy z dziećmi potrzebującymi wsparcia w rozwoju, poranna gimnastyka.

8:00–8:15 – I śniadanie – dzieci, nie spiesząc się, jedzą to, co zostało dla nich przygotowane. To ważny czas, kiedy można uczyć kultury zachowania się przy stole. Oczywiście jest to, że część podopiecznych je jeszcze nieporadnie, ale dużą rolę przywiązuje się do nauki samodzielności. Panie opiekunki zachęcają do próbowania, ale nie zmuszają.

9:00–9:15 – toaleta – dzieci myją zęby, korzystają z nocników lub toalety, myją ręce.

9:15–11:30 – dzieci uczestniczą w zajęciach. Dwa razy w tygodniu odbywa się rytmika. Cyklicznie przyjeżdżają aktorzy ze spektaklem dla dzieci. Gdy tylko aura na to pozwala, należy spędzać z dziećmi czas na świeżym powietrzu.

10:00–10:15 – II śniadanie, np. owoce.

11:45–12:15 – obiad/II danie.

Do godz. 13:45 – drzemka poobiednia.

14:00–14:15 – druga faza obiadu – zupa.

15:00 – podwieczorek.

Do godz. 17:30 – zabawy dowolne. Gdy tylko aura na to pozwala, należy spędzać z dziećmi czas na świeżym powietrzu.

Dużo czasu w organizacji dnia zajmują czynności samoobsługowe. Warto pamiętać, że małe dzieci potrzebują odpowiedniej ilości czasu, aby nauczyć się korzystać z toalety, samodzielnie jeść czy podejmować próby samodzielnego ubierania się.

W realizacji funkcji opiekuńczej znaczące są pierwsze doświadczenia dziecka w żłobku. Od dobrej adaptacji i poczucia bezpieczeństwa u maluchów i ich rodziców zależy bowiem dalsze ich funkcjonowanie w tym miejscu. Czynnikiem, które mogą ułatwić lub utrudnić proces adaptacji, są: liczba dzieci w grupie, liczba dorosłych

opiekunów i ich przygotowanie, stosowane metody wychowawcze. Jeżeli dziecko w żłobku ma zagwarantowaną fachową opiekę, odpowiednią liczbę opiekunek, zapewniającą indywidualny, bliski kontakt z podopiecznym, to zostają spełnione warunki do jego wszechstronnego rozwoju.

W związku z tym, że adaptacja jest procesem, który obejmuje nie tylko dziecko, mamę i tatę, lecz również innych członków najbliższej rodziny, dla zminimalizowania stresu towarzyszącego tej sytuacji i dla umożliwienia poznania placówki w żłobku organizowany jest corocznie na przełomie maja i czerwca dzień otwarty. Jest to okazja dla rodziców, dziadków i innych zainteresowanych osób do zobaczenia zajęć prowadzonych w żłobku i nawiązania indywidualnego kontaktu z personelem.

Pod koniec czerwca organizowane są zebrania dla rodziców dzieci przyjętych do żłobka w nowym roku szkolnym. Spotkania te służą przedstawieniu informacji o specyfice pracy w poszczególnych grupach rozwojowych. Oprócz kierownika i starszej pielęgniarki uczestniczą w nich psycholog, którego rolą jest przybliżenie zagadnień dotyczących adaptacji dziecka i rodziców do nowych warunków. Rodzice otrzymują również ulotki z najważniejszymi treściami pomocnymi zarówno przed przyprawieniem dziecka, jak i w pierwszych dniach września podczas pobytu w żłobku. W czasie zebrania przekazywane są także informacje dotyczące emocji, jakie towarzyszą rodzicom w pierwszych dniach września. Rolą rodzica jest zapanowanie nad trudnymi emocjami (choć nie jest to łatwe) – niezbędne do tego, aby nie zakłócać poczucia bezpieczeństwa u dziecka.

W pierwszych dniach września mama lub tata może pozostawać w sali, dopóki ich dziecko nie zaufa wychowawczyni. Towarzystwo bliskiej osoby maluchowi łagodzi jego stres związany z nową dla niego sytuacją. Zadaniem rodzica jest zapoznanie dziecka z nowym miejscem, opiekunami, innymi dziećmi. Widok rodzica wychodzącego z sali na coraz dłuższe okresy i powracającego może ukształtować u dziecka rytm skojarzeń: wyszedł – wrócił. Podstawą do budowania pozytywnych relacji jest zaufanie, jakim rodzic powinien obdarzyć opiekunki pracujące z dzieckiem w grupie. Wzajemna współpraca rodziców z opiekunkami bardzo temu sprzyja.

Rodzice, towarzysząc dziecku w pierwszych dniach jego pobytu w żłobku, poznają zwyczaje panujące w grupie, obserwują innych rodziców, którzy opiekują się swoimi pociechami, wymieniają między sobą spostrzeżenia, wspólnie się wspierają. W momencie, kiedy muszą wyjść z sali, proszą się wzajemnie o pomoc, spojrzenie na dziecko, czy wszystko jest w porządku. Wchodzą także w bliższe relacje z opiekunkami, na bieżąco przekazują informacje dotyczące ich dziecka, jego przyzwyczajień, upodobań itp.

Wspólne działania rodziców i kadry opiekuńczej skierowane na dobro dziecka sprzyjają pokonaniu trudności towarzyszących okresowi adaptacji, budują poczucie wzajemnego zaufania i w konsekwencji dziecko otoczone ciepłymi zapewnieniami odnajdzie w sobie siłę do tego, by sobie poradzić.

W przypadku rodzin dysfunkcyjnych żłobek pełni funkcję kompensacyjną. Dziecko ma zapewnione zdrowe, pełnowartościowe żywienie oraz aktywny roz-

wój fizyczny, poznawczy i emocjonalno-społeczny. Możliwość długotrwałej obserwacji dziecka przez wychowawców i psychologa oraz pielęgniarkę odgrywa istotną rolę diagnostyczno-profilaktyczną w wykryciu zaburzeń rozwojowych i pozwala na podjęcie wczesnej interwencji terapeutycznej.

Rozporządzenie Ministra Rodziny Pracy i Polityki Społecznej w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych dotyczących żłobków i klubów dziecięcych określa minimalną liczbę metrów, jakie powinny przypadać na jedno dziecko w sali zabaw, nie mówi natomiast, co należy robić w tych pomieszczeniach, żeby dzieci rozwijały się optymalnie. Prawo nie określa jakości relacji z dziećmi, współpracy z rodzicami, programu rozwoju dzieci czy jakości dnia codziennego. Gminy, które od 4 kwietnia 2011 r. przejęły nadzór nad formami opieki nad dziećmi, osoby prowadzące te formy opieki oraz rodzice, którzy muszą podejmować decyzje o oddaniu dziecka do instytucji, potrzebują możliwych do osiągnięcia standardów wysokiej jakości wraz z mierzalnymi wskaźnikami².

W organizowaniu przestrzeni dla dziecka ważne jest miejsce do odpoczynku, zabawy, spożywania posiłku oraz łatwe wychodzenie na dwór – tarasy lub ogródek. Pomieszczenia i place zabaw powinny być dostosowane do potrzeb rozwojowych dzieci, bezpieczne i zapewniające potrzebę eksperymentowania oraz zaspokajające ciekawość malucha.

Prawa dziecka powinny być przestrzegane przez wszystkich pracowników. W żłobkach obowiązuje polityka ochrony dzieci przed krzywdzeniem, ochrona wizerunku dziecka, kodeks etyczny opiekuna.

Współpraca z rodzicami polega na szacunku, wsparciu i partnerstwie, opiekun udziela informacji o dziecku, rodzice mają wpływ na funkcjonowanie placówki. Okres adaptacji dziecka jest bardzo ważny dla poczucia bezpieczeństwa dziecka, jest organizowany zgodnie z indywidualnymi potrzebami i w jego najlepszym interesie. Ważna jest stałość opiekuna.

Przy powitaniu i pożegnaniu istotny jest kontakt z rodzicem, wymiana informacji o dziecku, brak pośpiechu, miła atmosfera. Dzieci mają zapewnione miejsce do odpoczynku (do poobiedniej drzemki) lub wypoczynku przy muzyce, bajce. Dzieci uczą się przestrzegania zasad higieny, korzystania z toalety, mycia twarzy, zębów i rąk.

² M. Rościszewska-Woźniak, *Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego, Warszawa 2012. Zespół złożony z praktyków, ekspertów i rodziców powołany w kwietniu 2011 r. przez Fundację Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego podjął się tego zadania. Zostało wypracowanych osiem standardów jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3. Są to: przestrzeń dla dzieci, prawa dziecka, profilaktyka zdrowia dzieci i zapobieganie wypadkom, współpraca z rodzicami i rodzinami dzieci, adaptacja dzieci i przejście z grupy do grupy, sytuacje codzienne (powitanie, pożegnanie, posiłki, odpoczynek, toaleta), zabawa dzieci (warunki do zabaw, planowanie i dokumentowanie), kompetencje opiekunów. Podstawowe warunki opieki, według tego zespołu, to liczba dzieci w grupie nie więcej niż 15 i 3 opiekunów, oraz zasada mówiąca, że im mniejsze dziecko, tym krótszy czas jego przebywania w placówce opiekuńczej.

Zabawa pełni ważną funkcję w rozwoju poznawczo-społecznym dziecka. Realizowane są programy dydaktyczno-wychowawcze. Praca z dziećmi jest planowana i dokumentowana. Podopieczni mają możliwość wyboru zabawy czy aktywności bądź odmowy w nich udziału.

W żłobku powyżej 20 dzieci ustawa nakłada obowiązek zatrudnienia pielęgniarki, której zadaniem jest dbać o profilaktykę zdrowia i zapobieganie wypadkom oraz nadzorować czystość pomieszczeń. Pielęgniarka w placówce opiekuńczo-wychowawczej pełni wiele zadań z zakresu działalności opiekuńczej, wychowawczej i edukacyjnej, jak również tych związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa i właściwych warunków sanitarno-epidemiologicznych.

Osoba na tym stanowisku współpracuje z opiekunkami i psychologiem w obszarze opieki nad dziećmi. Codziennie dokonuje wizualnej oceny stanu zdrowia podopiecznych przyjmowanych do żłobka. Prowadzi dokumentację pielęgnacyjną i odpowiada za jej archiwizację. Każdego dnia sprawdza frekwencję dzieci i sporządza sprawozdania. Sprawuje nadzór nad układaniem ramowego planu dnia. Może prowadzić zajęcia opiekuńczo-wychowawcze i edukacyjne oraz pracować z dziećmi w grupie. Nadzoruje pobyt dzieci na świeżym powietrzu i zaspokajanie ich potrzeb. Kontroluje wykonywanie codziennych zabiegów pielęgnacyjnych i usamodzielnianie maluchów. Współpracuje też z intendentem przy układaniu jadłospisu z uwzględnieniem diet. Następnie nadzoruje przygotowywanie mieszanek mlecznych i bezmlecznych zgodnie z zalecaną dietą.

W przypadku zauważenia objawów chorobowych pielęgniarka niezwłocznie powiadamia rodziców/opiekunów dziecka. Izoluje dziecko chore od dzieci zdrowych. W nagłych wypadkach udziela pierwszej pomocy przedlekarskiej. W razie nieszczęśliwego wypadku udziela pomocy dziecku i zgłasza informację o wydarzeniu do kierownika. Ma obowiązek pozostać w pracy do czasu przybycia rodziców/opiekuna dziecka.

Pielęgniarka wspólnie z pracownikami żłobka realizuje program profilaktyki i promocji zdrowia. Pełni nadzór nad czystością zabawek i innych pomocy oraz eliminuje te niebezpieczne lub uszkodzone. To jej akceptacji wymagają zabawki i pomoce, które trafiają do żłobka jako darowizna lub użyczenie.

Pielęgniarka jest odpowiedzialna za spełnianie warunków sanitarno-epidemiologicznych w placówce i przez pracowników. Przestrzega ważności badań okresowych i terminów zaświadczeń do celów sanitarno-epidemiologicznych. Kontroluje stan apteczki żłobka i wydawanie środków farmaceutycznych.

Realizacja funkcji wychowawczej i edukacyjnej

Artykuł 48 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że rodzice mają prawo wychowywać dziecko zgodnie z własnymi przekonaniem, np. religijnymi, pedago-

gicznymi, psychologicznymi. Państwo ma obowiązek wspierać rodzinę w realizacji jej funkcji opiekuńczych, wychowawczych, edukacyjnych. Wspierać – to znaczy stworzyć rodzinie możliwości instytucjonalne, prawne, finansowe, organizacyjne pozwalające wychować dziecko. Ale wsparcie to także informacja, wiedza, uczenie się, jak wychowywać dziecko, co to znaczy być dobrym rodzicem. Rodzice są partnerami instytucji opiekuńczych i edukacyjnych i to od rodziców w dużym stopniu zależy to, jak te instytucje będą pracować.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dzieckiem do lat 3 (Dz.U. z 2018 r., poz. 603 z późn. zm.) określa wymagania kwalifikacyjne opiekunów w żłobku. Mogą nimi być osoby posiadające: dyplom pielęgniarki, położnej, opiekuna dziecięcego, nauczyciela wychowania przedszkolnego, edukacji wczesnoszkolnej, pedagoga opiekuńczo-wychowawczego, społeczno-wychowawczego, wczesnej edukacji, terapeuty pedagogicznego lub osoby, które ukończyły studia lub studia podyplomowe na kierunkach lub specjalności: wczesne wspomaganie rozwoju, wspomaganie rozwoju dzieci w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w żłobkach i przedszkolach, edukacja prorozwojowa, pedagogika małego dziecka, psychologia dziecka, psychologia wspierania rozwoju i kształcenia lub psychologia wychowawcza. Opiekunem w żłobku lub klubie dziecięcym może być także osoba, która posiada wykształcenie średnie lub średnie branżowe i odbyła 280-godzinne szkolenie przed zatrudnieniem.

Wychowawca w żłobku pełni ważną funkcję w życiu dziecka. Spędza z nim często więcej czasu niż matka, kompensuje mu brak bliskości rodzica. Uczy podopiecznego zasad higieny, samodzielności, zachowań społecznych, okazuje mu troskę i uwagę. Sukces wychowawczy zależy od zaangażowania wszystkich osób zajmujących się dzieckiem.

Zarówno wychowawcy w żłobku, jak i rodzice często skarżą się na trudności wychowawcze. Problemem, z którym muszą sobie radzić, jest fakt odmawiania wykonania poleceń, nieposłuszeństwo, napady złości, agresji u dzieci. Zadaniem psychologa w żłobku jest wsparcie rodziców i opiekunów w procesie wychowawczym. Obserwując funkcjonowanie dziecka w żłobku, może on służyć rodzicom wiedzą, informacją, gdzie mogą otrzymać potrzebną pomoc, jakie są najskuteczniejsze metody wychowawcze.

Małe dziecko najbardziej potrzebuje kontaktu indywidualnego, bliskości dorosłego. Zachowania społeczne pojawiają się dopiero później, w trakcie życia żłobkowego, gdy dziecko osiągnie poczucie bezpieczeństwa i będzie gotowe na kontakty z rówieśnikami. Okres adaptacji jest bardzo ważny, ponieważ dziecko w obecności bliskiej osoby poznaje opiekunów i otoczenie, czuje się bezpieczne, bo sytuacja staje się przewidywalna, rozumie, że rodzic wróci.

Podczas zabawy dzieci decydują, czym chcą się bawić. Opiekun przygotowuje otoczenie, aby było ciekawe, inspirujące, towarzyszy dzieciom, rozmawia z nimi, nazywa przedmioty, ogląda książeczki, opisując, co widzi, razem z nimi rysuje, maluje, lepi. Zabawki i otoczenie muszą być dla dzieci bezpieczne, szuflady zabezpieczone blokadą, półki niskie, aby maluchy mogły sięgnąć po zabawkę, nie wspinając się.

W pracy z dziećmi bardzo ważne jest wyznaczanie granic, rytuały i konsekwencja. Podopieczni powinni wiedzieć, że słowo „nie” oznacza zakaz, brak zgody, a nie przekomarzanie się.

Konsekwencje tym się różnią od kar, że nie krzywdzą, a uczą. Są one naturalne: dziecko zbiło kubek – nie ma już kubka, oraz logiczne, czyli są następstwem zachowania, np. dziecko nie zjadło obiadu, więc czeka do następnego posiłku. Stosowanie konsekwencji nie rani uczuć wychowanków. Uczy dyscypliny, znoszenia porażek. Najważniejsze w wychowaniu to miłość i szacunek do dzieci. Dyscyplina pomaga w osiąganiu sukcesów, uczy, że wysiłek się opłaca. Pomagamy dzieciom znieść porażkę, rozmawiając, przytulając, ustalając plan, żeby następnym razem było lepiej. Pytamy się, w czym możemy pomóc, razem szukamy rozwiązań, proponując coś miłego. Ważne, żeby zauważyć i docenić w dzieciach zalety, talenty, wzmacniać je, nie stawiać nadmiernych wymagań.

Funkcja wychowawcza w żłobku jest realizowana w wielu aspektach, zarówno tych dotyczących samych dzieci, jak i ich rodziców. Ważne miejsce zajmuje nauka kulturalnego zachowania się w grupie. Już od najmłodszych lat wyrabiamy w dzieciach nawyk ładnego witania się i pożegnania, przepraszania, dziękowania, kulturalnego zachowania się przy stole, wspólnej zgodnej zabawy i dzielenia się zabawkami. To ważne umiejętności społeczne, dzięki którym podopieczni będą lepiej postrzegani przez otoczenie, a co za tym idzie – łatwiej będzie im funkcjonować w społeczeństwie.

Podsumowanie

Żłobki publiczne w polskich realiach stały się pożądanym przez wielu młodych rodziców miejscem opieki i wychowania dla najmłodszych obywateli. To nie przechowalnia, jak można usłyszeć od starszego pokolenia, lecz miejsca, które uczą i wychowują. Niezaprzeczalnie publiczne żłobki dbają o dobro swoich podopiecznych: dają poczucie bezpieczeństwa, ważności, sprawstwa. Trzeba jednak pamiętać, że mimo wysokich standardów są to placówki, która mają wspomagać rodzinę w opiece i wychowaniu małych dzieci, a nie ją zastępować.

Bibliografia

- Rościszewska-Woźniak M., *Standardy jakości opieki i wspierania rozwoju dzieci do lat 3*, Fundacja Rozwoju Dzieci im. J.A. Komeńskiego, Warszawa 2012.
- Sakowska J., *Szkoła dla rodziców i wychowawców*, CMPPP MEN, Warszawa 1999.
- Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3. Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 marca 2018 r. (poz. 603).

Ustawa z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z systemami wsparcia rodzin (Dz.U. z 2017 r., poz. 1428, art. 22, obowiązuje od 1.01.2018 r.). *Żywnienie dzieci w żłobkach. Praktyczne wprowadzenie aktualnych norm i zaleceń*, Stowarzyszenie „Zdrowe Pokolenia”, Warszawa 2018.

Care, upbringing, education in the reality of Polish public nurseries

Abstract: Work with young children is difficult, but it can give a lot of satisfaction. In nursery groups the most important factors are: children's safety, shaping the development of independent activities and awakening children's desire to explore the world. Nowadays, parents notice huge benefits of their child's participation in nursery life. This article is an analysis of the possibilities of shaping and supporting development offered by nurseries. The article makes use of the theoretical foundations of developmental psychology and pedagogy of young children, legal regulations for the functioning of nurseries, i.e. "Nursery law" and the author's own experience resulting from daily observation of working with young children. The article describes legal regulations and provides examples of real care, upbringing and educational activities that take place at nurseries.

Keywords: care, upbringing, little children's education, nursery

About the author: Doctor of Humanities, assistant professor at the Maria Grzegorzewska University in Warsaw, Centre of Little Children's Pedagogy. For three years she has been the manager of a public nursery in Warsaw. She is President of the Association for Supporting the Development of Children with Special Educational Needs. She deals with the issues of upbringing and education of children of nursery and preschool age and pedagogical innovations in the area of adult-child relations. Author of books and articles on helping children to function well at home, at nursery and at kindergarten.